

การพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักธรรม ในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ*

Development of a Problem-solving Model of Local Community with the Principle of In Buddhism Integrated

ณัฐพงศ์ ฤทธิธัมมา

Nathapongthat Kurathamma

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: nitithamsakul@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหลักการสำคัญของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชน 2) เพื่อเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาความรู้ทักษะการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่น ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการจากงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น 3) เพื่อสังเคราะห์ความรู้รูปแบบการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการถอดบทเรียนจากกิจกรรม การประชุม อบรม สัมมนา การสังเกต แบบบันทึกข้อมูล การบันทึกเสียง บันทึกภาพ และบันทึกวิดีโอ โดยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการกระบวนการพัฒนาชุมชน ได้แก่ 1) อปรีหานิยธรรม 7 และ 2) หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
2. การเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นและสังเคราะห์รูปแบบให้เกิดการพัฒนาความรู้ ทักษะการแก้ไขปัญหาด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา นักวิจัยชุมชนรวมทั้งคณาจารย์มีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น หาทางออกร่วมกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนและช่วยกันวิเคราะห์หาหลักธรรมที่เหมาะสมในแต่ละปัญหาของพื้นที่มาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือเป็นตัวกำกับในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้สังคมมีแต่ความสงบสุข ไม่วุ่นวาย ทุกคนเคารพสิทธิ ให้ความเอื้อเฟื้อดูแลรักษาสภาพแวดล้อม เป็นสังคม ชุมชนที่น่าอยู่

*ได้รับบทความ: 2 ตุลาคม 2561; ตอบรับตีพิมพ์: 3 ธันวาคม 2561

Received: October 2, 2018; Accepted: December 3, 2018

3. หลักธรรมที่นำมาใช้แก้ปัญหา ได้แก่ 1) โภคอาทิยะ 5 2) ศีล 5 3) สังคหวัตถุ 4 และ 4) พรหมวิหาร

4. เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น ด้านความรู้ ความตระหนัก ทักษะในการปฏิบัติ ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่คนในชุมชนนำมาปรับใช้ในการแก้ปัญหา

คำสำคัญ: หลักธรรมในพระพุทธศาสนา; ชุมชนท้องถิ่น

Abstract

This research has the following objectives: 1) study the principles of the principles of integrated Buddhism to be used in the community development process; 2) to strengthen the local community for the development of knowledge; 3) To synthesize knowledge, problem-solving style of local community with the principles of integrated Buddhism. Data analysis the lesson learned from the seminar, the observation record. Recording, recording and video recording by way of depiction.

The research found that:

1. Principles of Buddhism that are used in the community development process are: 1) Asigmatic 7 and 2) Good governance in good governance.

2. Strengthen the local community and synthesize knowledge development. Problem solving skills in Buddhism. Community researchers as well as faculty members are learning and exchanging. Comment find a solution to each problem in each community and help analyze the appropriate principles in each area of the problem as a mental anchor or as a direct supervisor in the practice of daily living. The result is a peaceful society not chaos. Give courtesy maintaining a healthy community environment.

3. Principles used to solve the problem include: 1) good luck 5, 2) precept 5, 3) berm of objects 4 and 4) blessed 4

4. Change in the community to improve knowledge, awareness, skills in implementing the principles of Buddhism in the community to adapt to solve problems.

Keywords: Principles in Buddhism Local; Community

1. บทนำ

ประเทศไทยนั้นเป็นสังคมหนึ่ง ซึ่งยอมรับพระพุทธศาสนา และได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามายาวนานวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ ตั้งแต่เกิดจนถึงตายจึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพุทธศาสนาแต่เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้น ทั้งในด้านสื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลายๆ ด้าน

วิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยถึงกันเป็นลูกโซ่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดวิกฤติในสังคมผลพวงจากวิกฤตินั้น ย่อมกระทบต่อระบบในสังคมนั้นด้วย อาทิ บ้านเมืองปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤติเป็นเพราะผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจทรุดตัว นักการเมืองบุคคลในสังคมหวังเพื่อจะกอบโกยผลประโยชน์เป็นส่วนตัวมากขึ้น ประชาชนอดอยากมากขึ้น เป็นหนี้เป็นสินมากขึ้นจึงเกิดภาวะวิกฤติทางสังคม เมื่อคนในสังคมมีความต้องการและเห็นแก่ตัวมากขึ้นสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราก็มเริ่มเสื่อมโทรมลงไปเพราะไม่มีคนเอาใจใส่ดูแล จนเกิดวิกฤติทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะดิน น้ำ ป่า ดังนั้น การพิจารณาเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงลักษณะของชีวิตและสังคมที่ถูกต้องโดยเฉพาะลักษณะที่เป็นปัญหาสาเหตุของปัญหาความเป็นไปได้ของการแก้ไขปัญหาและแนวทางของการดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายอย่างไม่มีปัญหาด้วยความเข้าใจทุกขั้นตอนในหลักพุทธ

ธรรมจะต้องเป็นความเข้าใจที่มาจากการพิจารณาไตร่ตรอง ตลอดจนการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง มิใช่จากความเชื่อในธรรมเนียมที่มีมาแต่โบราณเชื่อในตำรา เชื่อในบุคคล เชื่อเพราะนึกคาดเดาหรือเพราะเห็นว่าตรงกับความเชื่อเก่าของตน เป็นต้น การที่หลักพุทธธรรมเน้นการสร้างความเข้าใจเป็นพื้นฐานตั้งแต่ตอนต้นนั้น ก่อให้เกิดผลดีหลายประการคือ ทำให้คนดำรงชีวิตอยู่บนรากฐานแห่งสัจจะหรือความเป็นจริงไม่หลงมกมายการที่ต้องเรียนรู้และทดลองปฏิบัติด้วยตนเองจะทำให้คนรู้จักการพึ่งพาตนเอง (Baanjomut, 2015)

ดังเช่นพื้นที่ที่กรณีศึกษาก็มีสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของวิกฤติของสังคมที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งหากเราแยกประเด็นปัญหาในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ออกเป็นกลุ่มจะทำให้เรามองเห็นปัญหาได้ ดังนี้ ปัญหาด้านการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรในพื้นที่ป่าและการบริหารจัดการน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งพื้นที่เกิดปัญหาและเกิดปรากฏการณ์ที่ชัดเจน คือ พื้นที่ป่าชุมชนชุมแสง ตำบลชุมแสง อำเภอกะสัง ที่พบปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าที่เป็นความมั่นคงทางด้านอาหารของคนทั้งในและนอกชุมชนที่ได้พึ่งพิงและพึ่งพาในการหาอยู่หากิน และมีรายได้จากผืนป่าชุมชนแห่งนี้มานาน วันหนึ่งที่ใช้ประโยชน์มีมากเกินไปจนส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนชายขอบผืนป่ามาจนถึงปัจจุบัน และยังมีประเด็นการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชุมชนสายยาว ตำบลถลุงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์เป็น

พื้นที่เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในช่วงหน้าแล้งของทุกปี ผู้นำชุมชน หน่วยงานต่างร่วมมือกันหาแนวทางในการแก้ไข มาโดยตลอด อาทิ การขุดเจาะแหล่งน้ำเพิ่มเติม ก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ในพื้นที่ ซึ่งทุกปีความขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค และบริโภคก็ได้ส่งผลกระทบต่อรายได้ของประชาชนหรือ จะต้องมียกจ่ายในการซื้อน้ำ เพื่อการดื่มกิน เพิ่มขึ้นจนเกิดปัญหาการแย่งน้ำ โดยเฉพาะในภาค การเกษตรที่มีความจำเป็นต้องใช้น้ำเป็นปัจจัย สำคัญต่อกระบวนการผลิต เป็นต้น

นอกจากนี้ ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน ถือว่าสำคัญ โดยเฉพาะหนี้สินที่เกิดจากปัจจัย หลายด้าน อาทิ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ค่าเล่าเรียน ของบุตรหลาน ค่าใช้จ่ายอันเกิดจากความโลภ และอบายมุข หนี้สินที่เกิดจากการเล่นการพนัน การกู้ยืมและการท่องเที่ยว ตลอดทั้งปัญหาด้าน สุขภาพภายในชุมชน กล่าวคือ พื้นที่ตำบลสองชั้น มีภูมิปัญญา การบำบัดรักษาโรคด้วยวิธีการดอกเส้น ซึ่งมีการสืบทอดกันมายาวนาน โดยพระสงฆ์ในพื้นที่ เป็นผู้นำหลักในการถ่ายทอด เพื่อช่วยเหลือคนที่ เข้าบำบัดรักษา แต่สิ่งที่พบคือ ขาดการยอมรับจาก ชุมชน มักเป็นทางเลือกสุดท้ายของการบำบัดรักษา ถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยจะต้องนำหลักธรรมคำสอน ทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ โดยอาศัยกระบวนการงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือค้นหาแนวทางที่เหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใน 4 พื้นที่

การพัฒนารูปแบบและกระบวนการการ แก้ไขปัญหาของชุมชน โดยวิถีพุทธที่อาศัย

กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นขับเคลื่อนกิจกรรม โดยชุมชนเป็นหลัก อีกทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่การ เรียนรู้อย่างบูรณาการผ่านการใช้หลักธรรมคำสอน บูรณาการร่วมกับศาสตร์ทางสังคม เพื่อร่วมกัน ขับเคลื่อนโครงการวิจัย อันจะส่งผลต่อการสร้าง กระบวนการเรียนรู้สร้างความเข้าใจและร่วมกัน พัฒนาแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างยั่งยืนสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการสำคัญของหลัก ธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเพื่อนำมา ใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชน
2. เพื่อเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นให้เกิด การพัฒนาความรู้ ทักษะการแก้ไขปัญหาของชุมชน ท้องถิ่นด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณา การจากงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. เพื่อสังเคราะห์ความรู้รูปแบบการ แก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมใน พระพุทธศาสนาแบบบูรณาการจากฐานงานวิจัยใน พื้นที่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อ พัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่น ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอบเขตของการศึกษา การศึกษาวิจัย ครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) ที่ต้องการพัฒนารูปแบบ การแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมใน

พระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ เพื่อศึกษาหลักการสำคัญของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชนเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาความรู้ ทักษะ การแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่น พัฒนาระบบ และกลไกการหนุนเสริมการทำงานของพื้นที่ในการค้นหารูปแบบการแก้ไขปัญหาของชุมชน และสังเคราะห์ความรู้รูปแบบการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการจากฐานงานวิจัยในพื้นที่การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participatory Action Research) ของคนในชุมชนหาทางแก้หรือทางออกจากปัญหา โดยลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้สามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้อย่างครอบคลุมและถูกต้องตามวัตถุประสงค์

2. ขอบเขตเนื้อหา ประกอบด้วย 1) แนวคิดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา 2) แนวคิดการบูรณาการ 3) ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน 4) แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและ 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย/พื้นที่วิจัย กลุ่มเป้าหมาย และพื้นที่ภายใต้แผนงานวิจัยชุดโครงการการพัฒนาแบบการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่น ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการมีพื้นที่เป็นประเด็นดำเนินวิจัยย่อย 4 โครงการ ได้แก่ 1) การใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพการรักษาสุขภาพด้วยวิธีการตอกเส้นของชุมชนวัดป่าสุขสมบูรณ์ ตำบลสองชั้น อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ 2) บทบาทพระสงฆ์และชุมชนในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แห้งแล้ง

กรณีศึกษาชุมชนสายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 3) การปรับใช้หลักพุทธธรรมในการฟื้นฟูและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน เพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชน ตำบลชุมแสง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ 4) การปรับใช้หลักพุทธธรรมเพื่อลดปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน กรณีศึกษากันโศกหนองหิน บ้านโคก บ้านบุ ตำบลบุกระสัง อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เป็นเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี แนวคิดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แนวคิดการบูรณาการ ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการถอดบทเรียนจากกิจกรรม การประชุม อบรมสัมมนาการสังเกต แบบบันทึกข้อมูล การบันทึกเสียง บันทึกภาพและบันทึกวิดีโอ จากการดำเนินจัดกิจกรรมในแต่ละระยะตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ โดยวิธีการพรรณนา

5. ขั้นตอนการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 ขั้นการเตรียมการก่อนที่จัดทำโครงร่างเสนอขอทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาวิเคราะห์เอกสารเพื่อจัดเรียงข้อมูล และสืบค้นข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประกอบการศึกษา 2) คณะผู้วิจัยเข้าการประชุมเพื่อหารือแนวทางการสนับสนุนงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นและชี้แจงต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยพุทธนิเวศน์ กรุงเทพมหานคร 3) ก่อนดำเนินการศึกษาคณะผู้วิจัยภายใต้แผนงาน

วิจัยได้ดำเนินการประชุมเพื่อเตรียมวิธีการทำงานร่วมกับนักวิจัยชาวบ้านและร่วมกันทบทวนความเป็นมาของชุมชน ปัญหาที่เคยเกิดขึ้น จุดเด่นและของดีในชุมชน โดยแบ่งเป็นเวทีย่อยต่างๆ มีประเด็นการพูดคุย เพื่อเตรียมการเวทีที่ 1 แนะนำงานวิจัยสู่ชุมชน เวทีที่ 2 พิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย เวทีที่ 3 ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจและชี้แจงโครงการ

2. ระยะที่ 2 ขั้นปฏิบัติการหนุนเสริมการดำเนินงานของโครงการวิจัยย่อย เป็นการแตกกรอบโจทย์วิจัยและฝึกพัฒนาทักษะนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประชุมแลกเปลี่ยนระหว่างโครงการและติดตามสนับสนุนโครงการย่อยในพื้นที่ 4 โครงการ เวทีที่ 4 อบรมการแตกกรอบโจทย์วิจัยและฝึกทักษะนักวิจัย เวทีที่ 5 ประชุมติดตามโครงการวิจัยย่อยทั้ง 4 โครงการ เวทีที่ 6 การออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูล เวทีที่ 7 ฝึกทักษะการเขียนรายงานความก้าวหน้าและการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางวิधिพุทธ เวทีที่ 8 อบรมรายงานการเงิน การบัญชีโครงการ เวทีที่ 9 พิจารณารายงานความก้าวหน้า

3. ระยะที่ 3 ขั้นสรุปผล/บทเรียน 1) จัดประชุมสรุปบทเรียนและสังเคราะห์ความรู้โครงการวิจัยย่อยภายใต้ชุดโครงการ 2) จัดอบรมการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์โครงการย่อย 3) ติดตามประเมินงานโครงการในพื้นที่ 4 โครงการ

4. สรุปผลการวิจัย

1. หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชน หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการกระบวนการ

พัฒนาชุมชน ทั้ง 4 โครงการ ได้แก่ 1) อปปริหานิยธรรม 7 และ 2) หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Phuttha, 2009)

2. การเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นและสังเคราะห์รูปแบบให้เกิดการพัฒนาความรู้ ทักษะการแก้ไขปัญหาด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การพัฒนารูปแบบและกระบวนการการแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยวิधिพุทธที่อาศัยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และขับเคลื่อนกิจกรรมโดยชุมชนเป็นหลัก อีกทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่การเรียนรู้อย่างบูรณาการผ่านการใช้หลักธรรมคำสอนบูรณาการร่วมกับศาสตร์ทางสังคมเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนโครงการวิจัย อันจะส่งผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจและร่วมกันพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาของตนเองอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนต่อไป

จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ทำให้นักวิจัยชุมชน รวมทั้งคณาจารย์มีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น หาทางออกร่วมกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนและช่วยกันวิเคราะห์หาหลักธรรมที่เหมาะสมในแต่ละปัญหาของพื้นที่มาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือเป็นตัวกำกับในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อที่จะลดปัญหาต่างๆ ที่เผชิญอยู่ให้ลดน้อยกระทั้งหมดไปในที่สุด ทั้ง 4 โครงการนักวิจัยได้นำความรู้ที่ได้มาปฏิบัติตามขั้นตอนวิธีการที่ได้เรียนรู้มาจากงานวิจัย ปฏิบัติจนเกิดความเคยชินหรือมีทักษะในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จะเห็นได้ว่าจากการที่ 4 โครงการนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้แล้วก่อให้เกิดผลดี

ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ส่งผลให้สังคมมีแต่ความสงบสุข ไม่วุ่นวาย ทุกคนเคารพสิทธิให้ความเอื้อเฟื้อ ดูแลรักษาสภาพแวดล้อมเป็นสังคม ชุมชนที่น่าอยู่สืบไป

3. หลักธรรมที่ 4 โครงการนำมาใช้แก้ปัญหา ควรนำปรับใช้ในการแก้ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการหลัก ได้แก่ 1) โภคอาทิยะ 5 2) ศีล 5 (Precept 5, 2015) 3) สังคหัตถุ 4 (Phramaha Somchai Mahavero, 2013) และ 4) พรหมวิหาร 4 (Watloungporsot, 2015)

4. การเผยแพร่ การใช้ประโยชน์จากโครงการฯ

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการดำเนินการวิจัยทำให้ทั้ง 4 โครงการเกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนไปในทางที่ดีขึ้นหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความตระหนัก ทักษะในการปฏิบัติต่อหลักพุทธธรรมในพุทธศาสนาที่นำมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาในแต่ละประเด็น รวมทั้งด้านกายภาพ และด้านชีวภาพ กล่าวคือ

1. โครงการบทบาทพระสงฆ์และชุมชนในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แหล่งน้ำของชุมชนสายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ พบว่าพระสงฆ์ในชุมชนสายยาวมีบทบาทมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีจำนวน 2 วัด ได้ใช้หลักธรรมศีล 5 ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชน และได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดีจะเห็นได้

จากการทะเลาะวิวาท การลักขโมย การผิดประเวณี การหลอกลวง และที่สำคัญมีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ลดลง มีการเข้าวัดฟังธรรมมากขึ้น คนในชุมชนเชื่อฟังและปฏิบัติตามพระสงฆ์และผู้นำทำให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือ ชุมชนสายยาวเป็นกลุ่มหมู่บ้านหนึ่งที่ได้รับการรับรองเป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ นายเสรี ศรีหะไตร โครงการบุรีรัมย์ 9 ดี ส่งผลให้ชุมชนสายยาวลดปัญหาอาชญากรรมอีกด้วย นอกจากนี้ปัญหาด้านน้ำแล้งในชุมชน

2. โครงการการปรับใช้หลักพุทธธรรมในการฟื้นฟูและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชน ตำบลชุมแสง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลจากงานวิจัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนหลายด้าน มีการยกระดับความเชื่อชุมชนเรื่องศาลปู่ตา โดยศาลปู่ตา (กระตมตา) กะบกใหญ่ ตั้งอยู่ทางเข้าป่าชุมชนชุมแสง ซึ่งชุมชนมีความเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยคุ้มครอง ดูแล ปกปักรักษา ไม่ให้ใครเข้ามาทำลายหรือทำมีดมีร้ายต่อป่าหรือสิ่งสารพัดที่อาศัยอยู่ในป่า เพื่อลดการทำลายป่าชุมชนลงให้มีความเกรงกลัวต่อการใช้ประโยชน์จากป่าจนเกินขอบเขตมีกิจกรรมการบวชป่าทำพิธี โดยพระสงฆ์ที่ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธาอยู่ในชุมชน ซึ่งพิธีกรรมนี้เป็นความเชื่อของคนในชุมชนว่าต้นไม้ที่ถูกบวชแล้วเป็นการขอหรือขอร้องบาปให้เว้นจากการทำลาย ห้ามตัด หากใครฝ่าฝืนจะเกิดเภทภัยกับตนเองและครอบครัว มีการบูชาเจ้าป่าเจ้าเขาและพิธีกรรมบูชาผีปู่ตาให้บ่อยครั้งขึ้น พิธีกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นเป็นกุศโลบายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า

ชุมชนเป็นการสร้างความศรัทธาจากประชาชน ให้มีความเคารพต่อป่าและธรรมชาติ จากวัดและ พระสงฆ์อย่างเหนียวแน่น

3. โครงการการปรับใช้หลักพุทธธรรม เพื่อลดปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนและพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชน กรณีศึกษาบ้านโคก หนองหิน บ้านโคก บ้านบุ ตำบลบุกระสัง อำเภอกองก้างจังหวัดบุรีรัมย์ ผลจากงานวิจัยพบว่าที่มาของ ปัญหาหนี้สินของ 3 ชุมชน เกิดจาก 1) ความ ต้องการสิ่งของหรือสินค้าราคาตามห้างสรรพ สินค้าทั้งที่มีความจำเป็นและไม่จำเป็นในการดำรง ชีวิต 2) การขาดสภาพคล่องทางการเงินส่วนใหญ่ ประสบปัญหาจากการใช้บัตรเครดิตและไม่สามารถ หาเงินมาชำระได้ทันตามกำหนดจำเป็นต้องกู้ นายทุนหรือเงินหนัรายวัน 3) ค่าใช้จ่ายมากกว่า รายได้แต่ละครัวเรือนก็มีรายการค่าใช้จ่ายที่ แตกต่างกันไป 4) ขาดวินัยในการใช้เงิน ซึ่งเป็นเรื่อง เฉพาะบุคคล มีทัศนคติต่อเงินว่าเป็นหาสของคน เรา 5) การลงทุนสร้างธุรกิจของตนเองที่ต้องใช้เงิน ทุนสูงแล้วแต่ประเภทของธุรกิจ เป็นหนี้ที่มี ประโยชน์ เพราะสามารถสร้างรายได้กลับมาได้ สิ่งสำคัญก็คือการศึกษาถึงธุรกิจที่จะลงทุนให้ ชัดเจน 6) เกิดขึ้นตามกฎหมาย การละเมิดที่ก่อขึ้น ทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจหรือเจตนา อาทิ กรณี ประมาทขับรถชนคนอื่นบาดเจ็บหรือตาย จะต้อง ชดเชยค่าเสียหาย ค่ารักษา ค่าทรัพย์สินหรือค่า สินไหมทดแทนให้คู่กรณี หรือการค้าประกันหนี้ ให้คนอื่นเป็นต้น และ 7) การพนันทุกรูปแบบจาก สาเหตุดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของคนในชุมชน โดยเข้าร่วมทดลอง

นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิต ประจำวันพร้อมกับจดบันทึกรายรับ รายจ่าย ประจำวัน

4. โครงการการใช้หลักพุทธธรรมในการ เสริมสร้างคุณภาพการรักษาสุขภาพ ด้วยวิธีการ ตอกเส้นของชุมชนวัดป่าสุขสมบูรณ์ ตำบลสองชั้น อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ จากงานวิจัยครั้งนี้ ยังไม่พบการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เพียงแต่แรกเริ่มในระยะที่ 1 ของการดำเนินงาน วิจัย พบว่า ทีมวิจัยชุมชนมีการตื่นตัว เห็นได้จาก การจัดกิจกรรมที่วัดป่าสุขสมบูรณ์ โดยเฉพาะ พระอธิการสมบูรณ์ วิสุทโธ เจ้าอาวาสและเป็น หัวหน้าโครงการฝ่ายชุมชน และนางสาวพิชญ์สุดา สุพินรัมย์ ซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน ด้วย รวมทั้งทีมวิจัยชุมชนมีความสนใจเข้าร่วม ทุกกิจกรรมที่ชุดแผนโครงการจัดขึ้น ทุกคนมีความ หวังต้องการภูมิปัญญาที่มีอยู่ให้ได้รับการรับรอง จากหน่วยงานทางการแพทย์หรือสาธารณสุข ต้องการจดลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตรเป็นของตนเอง ต้องการสร้างเป็นหลักสูตรแพทย์ทางเลือกในสถาน ศึกษา เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญา ให้คงอยู่และช่วยผู้เจ็บป่วยให้พ้นทุกข์ทรมานจาก โรคภัยที่เผชิญอยู่ แต่กระบวนการดังกล่าวยังไม่ถึง ดำเนินการไปไม่ถึง

6. ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการแก้ไข ปัญหาของชุมชนท้องถิ่น ด้วยหลักธรรมใน พระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ ผู้วิจัยมีข้อ เสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 ควรมีการพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหของชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะชุมชนเป็นสังคมฐานรากที่คนในชุมชนให้ความเลื่อมใสศรัทธา นับถือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หากมีปัญหาขึ้นในชุมชน คนในชุมชนจะได้นำหลักธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 ควรจัดให้มีการเรียนรู้เป็นหลักสูตรระยะสั้นหรือโครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านหลักธรรมกับประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า ให้ความสำคัญต่อหลักธรรม ก่อให้เกิดทักษะ ปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม นำไปใช้แก้ไขปัญห ตลอดจนการปฏิบัติให้เห็นผล ทำให้ชุมชน สังคม สงบสุข เรียบร้อย โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ และวัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

1.3 ควรมีการรวบรวมหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน ทำเป็นหนังสือ ซีดี ให้หลากหลายเหมาะสม อ่านเข้าใจง่าย น่าสนใจ หรือป้ายประชาสัมพันธ์หลักธรรม ควรปฏิบัติสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างปกติสุข

โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการและวัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

1.4 ควรนำการพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหของชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการที่พัฒนาขึ้นไปกำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน ดำเนินการในชุมชนท้องถิ่น โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงมหาดไทย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัย ประเมินและติดตามผลชุมชนหลังได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการแก้ปัญหา

2.2 ควรวิจัยการพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหของชุมชนท้องถิ่น ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 ควรวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ปัญหา ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทุกภาคส่วน

2.4 ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการยกระดับคนในชุมชนที่สามารถแก้ปัญหา ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อไป

2.5 ควรวิจัยและสร้างสื่อเผยแพร่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์สู่ประชาชนทั่วไป เพื่อการค้นคว้าด้วยตนเอง

References

- Baanjomyut. (2015). *Buddhism: a Problem-Solving Paradigm Crisis Politics, Economy, Society, Environment*. https://www.baanjomyut.com/library_4/political_crisis/index.html. (9 September 2015).
- Phramaha Somchai Mahavero. (2013). *4 Sangahavatthu the Principle of Sharing*. <https://www.gotoknow.org/posts/371223>. (Accessed 9 September 2015).
- Phuttha. (2009). *The Apichaniya Dharma or Lichavvi Parikhism*. <https://www.phuttha.com>. (Accessed 9 September 2015).
- Precept 5. (2015). *Meaning of canon 5-DMC.tv*. <https://www.dmc.tv/pages/praying/Precepts/5.html>. (Accessed 9 September 2015).
- Watloungporsot. (2015). *Four Sublime States of Mind*. [https://www.Dhammakaya.org/Dhammakaya/Dhammakaya/Method/Wisdom of Prajadhiphorn](https://www.Dhammakaya.org/Dhammakaya/Dhammakaya/Method/Wisdom%20of%20Prajadhiphorna). (Accessed 9 September 2015).

